

Čitateľská gramotnosť slovenských žiakov: Pedagogické reflexie výsledkov PISA, 2009

Ol'ga Zápotočná

Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV,

Katedra predškolskej a elementárnej
pedagogiky,

PdF TU

Podmienky rozvoja čítania

- Čítanie ako individuálna aktivita (kognitívna, lingvistická, psychologická), závisí od:
 - Miery expozície - rozsahu čítania - „*čítať sa učíme čítaním*“
 - Motivácie - záujmu, pozitívnych zážitkov a skúsenosti - čitateľské návyky
 - Efektívnych stratégií čítania
- Čítanie ako sociálne a kultúrne sprostredkovaná aktivita - „*čítať sa učíme od ľudí*“, prostredníctvom:
 - Systematickej strategickej (metakognitívnej) výučby
 - Sociálnych interakcií
 - Širokého spektra textových žánrov
 - V integrácii so vzdelávacími obsahmi

Čítanie ako:	Procesy v čítaní:	Úrovne spracovania informácií
Sociálna aktivita – sociálna konštrukcia významu	•Re - interpretácia	V sociálnom a kultúrnom kontexte
Individuálna – kognitívna aktivita – a konštrukcia významu	•vlastná interpretácia •syntéza – integrácia a interpretácia •hodnotenie •dedukcia implicitných obsahov •syntéza explicitných obsahov s vedomosťami •selekcia explicitných obsahov a informácií •anticipácia •východiskové vedomosti	V kontexte východiskových vedomostí a skúseností čitateľa
Porozumenie = pasívna recepcia doslovného významu	•Technika hlasného čítania •Identifikácia slova	Lexikálna analýza a syntéza
Dekódovanie	•Bazálne procesy v čítaní:	Sublexikálna analýza

Problémy v čítaní na vyšších úrovniach porozumenia - integrácie, interpretácie, uvažovania a hodnotenia (PISA, 2009)

Tabuľka č. 1: **Percentuálne zastúpenie žiakov na jednotlivých úrovniach čitateľskej gramotnosti – podľa činností I. - III.** (Národná správa, 2009, str. 23)

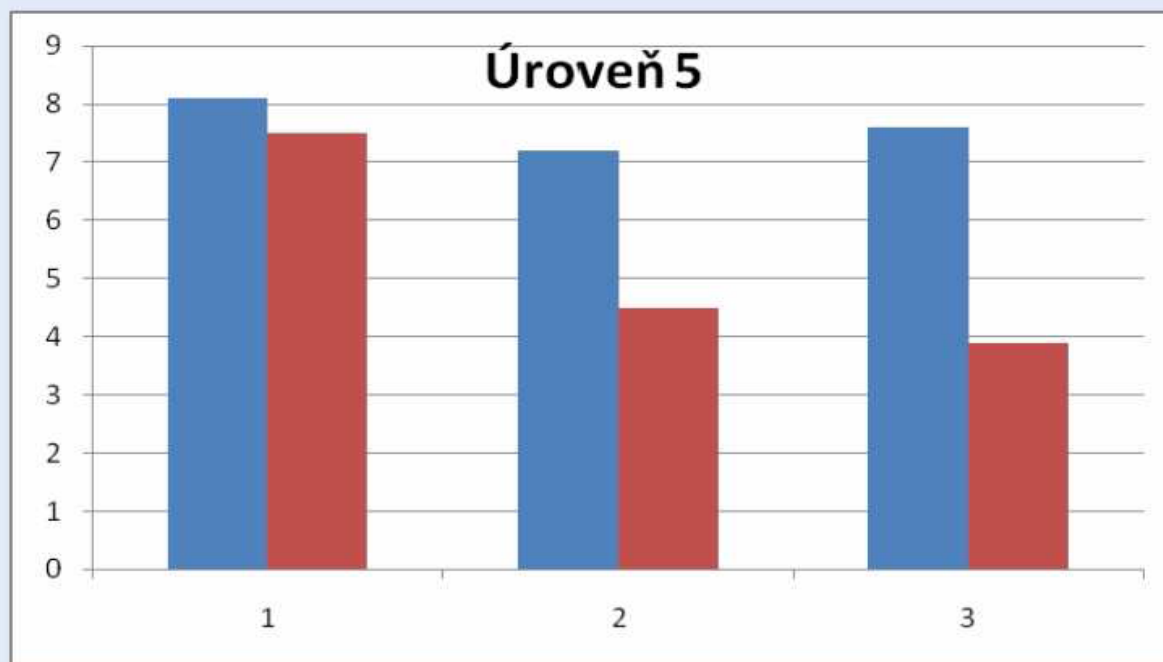
	Čítanie celkovo		Vyhľadávanie informácií (I.)		Integrácia a interpretácia (II.)		Uvažovanie a hodnotenie (III.)	
	OECD	SR	OECD	SR	OECD	SR	OECD	SR
Úroveň 6	0,8	0,3	1,4	1,2	1,1	0,4	1,2	0,3
Úroveň 5	6,8	4,2	8,1	7,5	7,2	4,5	7,6	3,9
Úroveň 4	20,7	16,7	20,9	19,6	20,2	17,2	20,8	15,4

Graf č. 1: Rozdiely medzi počtom žiakov SR a OECD (v %) na jednotlivých úrovniach čitateľskej gramotnosti podľa typu činností (úloh) – Úroveň 4

1 Nájdenie a získanie informácií		OECD
2 Integrácia a interpretácia		SR
3 Uvažovanie a hodnotenie		

Graf č. 2: Rozdiely medzi počtom žiakov SR a OECD (v %) na jednotlivých úrovniach čitateľskej gramotnosti podľa typu činností (úloh) – Úroveň 5

1 Nájdenie a získanie informácií		OECD
2 Integrácia a interpretácia		SR
3 Uvažovanie a hodnotenie		

Graf č. 3: Rozdiely medzi počtom žiakov SR a OECD (v %) na jednotlivých úrovniach čitateľskej gramotnosti podľa typu činností (úloh) – Úroveň 6

1 Nájdenie a získanie informácií

2 Integrácia a interpretácia

3 Uvažovanie a hodnotenie

OECD

SR

Stratégie čítania a čitateľské výkony

Žiacky dotazník:

- Ako hodnotíš užitočnosť nasledovných stratégií pre porozumenie textu a jeho naučenie sa naspamäť? (41)
- Ako hodnotíš užitočnosť nasledujúcich stratégií pre napísanie obsahu textu? (42)
- Keď sa učíš, ako často robíš nasledovné veci? (27)
- Zistenia PISA (2009)

Otázka č. 27: Odpovede reprezentujúce **stratégie** memorovania (a,c,e,g)

Tabuľka č. 2: **Stratégie memorovania**

Stratégia „Ked’ sa učím....	Takmer nikdy	Niekedy	Často	Takmer vždy
... snažím sa všetko, čo je v texte naučiť naspamäť	23,7	45,8	19,6	9,9
... snažím sa naučiť naspamäť čo najviac podrobností	20,2	38,8	27,1	12,4
... čítam si text toľkokrát, až ho viem recitovať	45,6	31,3	14,2	7,2
... čítam si text stále dokola	12,8	33,0	32,5	19,9
Priemerné používanie stratégií memorovania	25,57	37,22	23,35	12,35
	62,79		35,70	

Otázka č. 27 - odpovede reprezentujúce stratégie kontroly (b,f,i,k,m)

Tabuľka č. 3: Stratégie kontroly

Stratégia „Keď sa učím....“	Takmer nikdy	Niekedy	Často	Takmer vždy
... najprv si uvedomím, čo sa vlastne potrebujem naučiť	4,4	18,0	44,7	31,5
...kontrolujem, či rozumiem, čo som prečítal/a	6,7	26,3	38,9	26,1
...snažím sa zistiť, ktorým pojmom ešte dobre nerozumiem	10,3	40,9	36,0	10,9
...overujem si, či si pamätám, najdôležitejšie body v texte	5,3	21,8	43,1	28,0
...a niečomu nerozumiem, vyhľadám si doplňujúce informácie na objasnenie	19,4	42,9	25,1	12,6
Priemerné používanie stratégií kontroly	9,22	29,98	37,36	21,82
	39,2		59,18	

Otázka č. 27 - odpovede reprezentujúce stratégie hľadania súvislostí

Tabuľka č. 4: **Hľadanie súvislostí**

Stratégia „Keď sa učím....	Takmer nikdy	Niekedy	Často	Takmer vždy
...snažím sa nadväzovať nové informácie na predchádzajúce vedomosti získané na iných predmetoch	11,6	40,3	32,9	13,7
... zisťujem, ako by sa táto informácia dala využiť mimo školy	34,4	42,6	15,5	5,6
...snažím sa lepšie pochopiť učebnú látku tak, že ju dávam do súvislostí s vlastnými skúsenosťami	16,3	40,5	30,5	12,7
...zisťujem, ako informácia v texte zapadá do toho, čo sa deje v bežnom živote	21,0	45,8	24,0	7,7
Priemerné používanie stratégií hľadania súvislostí	20,82	42,3	25,72	9,92
	63,12		35,64	

Sociálne aktivity - interakcie - o čítaní

Tabuľka č. 5-6: Preferencie sociálnych aktivít pri čítaní (otázky č. 41 a 24 – výber)

Možná stratégia	Frekvencie odpovedí v %					
	Úplne neužitočné					Veľmi užitočné
c. Keď si prečítam text, rozprávam sa o jeho obsahu s druhými ľuďmi (sociálne aktivity)	16,7	17,1	19,7	18,2	14,3	11,2
	53,5 %			43,7 0		

	Rozhodne nesúhlasí		Rozhodne súhlasí	
c) Rád/a sa rozprávam o knihách s inými ľuďmi	23,6	45,4	24,3	6,0
g) Rád/a chodím do kníhkupectva a knižnice	21,3	44,2	25,7	7,7
j) Rád/a vyjadrujem svoje názory na knihy, ktoré som prečítal/a	13,6	37,4	39,0	8,4
k) Rád/a si požičiavam knihy s priateľmi	21,7	44,2	26,1	6,7

Ako učitelia podporujú rozvoj porozumenia pri práci s textom?

- Otázka č. 37-38
- Viazané len na **učiteľov slovenského jazyka**
- Z výpovedí žiakov nevyplýva nič závažné
- Normálne rozloženie odpovedí- s najvyšším zastúpením stredných hodnôt („niekedy“ – „väčšinou“)
- Podpora čítania s porozumením a práca s textom **na iných predmetoch (?)**

Informačná gramotnosť

Tabuľka č. 7: Vyžívanie knižnice – účel (otázka č. 39)

Ako často navštevuješ knižnicu, aby si:	Nikdy	Viac krát ročne	1 x za mesiac	Viac krát mes.	Viac krát týžd.
Si požičal knihy na čítanie pre vlastné potešenie	53,9	30,9	9,2	5,0	1,0
Si požičal knihy pre prácu v škole	41,1	40,6	12,6	5,0	0,8
Si spravil domácu úlohu , vypracoval iné zadané úlohy , spravil prieskum	59,3	23,7	7,1	4,7	5,2
Si prečítal časopisy alebo noviny	56,8	11,8	6,1	9,4	15,9
Si prečítal knihy pre zábavu	54,1	23,7	9,8	7,7	4,7
Sa dozvedel o témach, ktoré sa netýkajú vyučovania, ako napr. Šport, záľuby, ľudia, hudba	51,0	21,0	8,7	9,4	9,9
Využil internet	52,5	9,4	4,4	7,2	26,6

IKT - využívanie na vzdelávacie ciele - doma

Tabuľka č. 8: **Ako často používaš počítač DOMA z nasledujúcich dôvodov?**
(otázky č. 10/04/05)

Účel používania	Nikdy (takmer nikdy)	1-2 krát mesačne	1-2 krát týždenne	každý deň (takmer každý d.)
Surfovanie na internete pre zábavu	9,8	7,0	20,1	61,1
Četovanie on-line	15,6	6,8	15,0	60,3
Používanie e-mailu	15,3	16,0	26,7	39,6
Používanie e-mailu na komunikáciu so spolužiakmi o školských povinnostiach	27,9	19,7	23,9	26,2
Surfovanie na internete kvôli domácim úlohám	22,7	36,2	24,3	14,6
Robenie domácich úloh	27,0	35,6	24,9	10,0
Sťahovanie, nahrávanie alebo vyhľadávanie materiálov (info.) zo školskej web stránky	46,3	23,5	13,8	14,0
Kontrolovanie oznamov na školskej web stránke	52,2	19,4	12,6	13,5
Používanie e-mailu na komunikáciu s učiteľmi, odovzdávanie úloh a školských prác	65,6	17,0	8,5	6,1

IKT - využívanie na vzdelávacie ciele - v škole

Tabuľka č. 9: **Ako často používaš počítač v ŠKOLE z nasledujúcich dôvodov?**
Otázka 10/06

Účel používania	Nikdy (takmer nikdy)	1-2 krát mesačne	1-2 krát týždenne	každý deň (takmer každý d.)
Četovanie on-line v škole	43,0	22,3	27,8	4,8
Používanie e-mailu v škole	47,5	23,6	22,9	3,7
Surfovanie na internete pri práci v škole	27,2	27,6	36,3	6,0
Sťahovanie, nahrávanie alebo vyhľadávanie materiálov na školskej web stránke, internete	69,0	17,8	12,9	2,9
Posielanie vlastnej práce na školskú web stránku	75,8	12,0	7,5	2,1
Hranie simulácií v škole	77,6	10,7	7,1	2,0
Precvičovanie a utvrdzovanie učiva	59,1	23,3	12,3	2,9
Vypracovávanie domácej úlohy na počítači	70,5	16,6	8,4	2,1
Používanie školských počítačov na prácu v skupine – komunikáciu s inými žiakmi	47,2	26,9	19,3	4,3

IKT - využívanie na vzdelávacie ciele - na vyučovaní

Tabuľka č. 10: **Využívanie počítačov na vyučovaní** (otázka č. 10/07)

Predmety	žiadny	0-30 min týždenne	30-60 min týždenne	viac ako 60 min týždenne
Slovenský jazyk	87,1	6,6	2,7	1,2
Matematika	87,3	6,5	2,9	0,8
Prírodovedné predmety	76,5	12,4	6,2	2,5
Cudzie jazyky	71,7	14,8	8,3	2,9

Počítačové zručnosti

Tabuľka č. 11: **Počítačové zručnosti** (otázka č. 10/08)

Ako dobre zvládneš na počítači tieto úlohy?	Veľmi dobre sám	s pomocou niekoho	Viem o čo ide, ale neviem to urobiť	Neviem čo to je
Upravovať digitálne fotografie, alebo iné grafické súbory	59,1	24,7	11,5	2,1
Vytvoriť databázu (napr. s použitím programu Microsoft Access ®)	21,0	31,0	27,4	17,8
Použiť hárok na kreslenie (napr. s použitím Microsoft Excel ®)	54,9	24,8	13,2	3,9
Vytvoriť prezentáciu (Např. Microsoft PowerPoint ®)	66,7	18,4	9,2	2,9
Vytvoriť multimediálnu prezentáciu (zvuk, obrázky, video).	50,8	28,5	15,4	2,7

Postoje k počítačom

Tabuľka č. 12: **Postoje k počítačom** (otázka č. 10/010)

	Rozhodne nesúhlasí		Rozhodne súhlasí	
Pracovať s počítačom je pre mňa veľmi dôležité	4,9	8,7	42,8	39,1
Myslím si, že hrať sa alebo pracovať s počítačom je skutočne zábavné	3,6	8,6	53,3	29,8
S počítačom pracujem preto, lebo ma to veľmi zaujíma	3,7	11,3	48,8	31,6
Keď pracujem s počítačom, strácam pojem o čase	6,1	21,5	39,3	28,6

Závery

- Systematické rozpracovanie didaktiky čítania – metakognitívnej výučby – **rozvoj efektívnych stratégií čítania**
- Tvorba metodických materiálov a programov
- Podrobnejšie analýzy udávaných stratégií vo vzťahu k výkonom
- Využívanie sociálnych mechanizmov motivácie
- Využívanie technológií v prospech vzdelávania - kompenzácia nezájmu o čítanie – školské informačné centrá
- Čitateľská gramotnosť vo vzdelávaní učiteľov akademických predmetov

Ďakujeme za pozornosť,
Ol'ga Zápotočná - ÚVSK SAV